

Mészáros János professzor, az MTA rendes tagja (1927–2018)

DR. MÉSZÁROS JÁNOS, az MTA rendes tagja, az MTA Agrártudományok Osztályának egykori alelnöke, az MTA Állatorvos-tudományi Bizottság egykori elnöke, az Állami Díj és a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje kitüntetések birtokosa, a Baromfi-egészségügyi Világszervezet (WPVA) „Dicsőség Csarnoka” (Hall of Fame) tagja, részese a Hutya-, a Marek-, a Manninger-, az Újhelyi-, a Csontos- és a Viseleszky-emlékermeknek, egykori tanszékvezetője az Állatorvostudományi Egyetem Járványtani és Mikrobiológiai Tanszékének, több évtizeden át igazgatója az MTA Állatorvos-tudományi Intézetének, örökös elnöke a Baromfi-egészségügyi Társaságnak, egykori elnöke a Magyar Mikrobiológiai Társaságnak, hosszú időn át főszerkesztője az Acta Veterinaria Hungarica folyóiratnak, a Szent-István Egyetem *Doctor Honoris Causa* professzora, Nádudvar város díszpolgára, 2018. január 29-én, életének 91. évében végleg eltávozott közülünk. Halálával hivatásunk kiemelkedő, nagy egyéniségét veszítettük el.

MÉSZÁROS JÁNOS 1927. május 20-án született Nádudvaron földműves családban. Alapiskoláinak elvégzése után a helyi református lelkész biztatására és támogatásával Debrecenben tanulhatott tovább, ahol jeles rendű líceumi és gimnáziumi érettségit tett. 1946-ban beiratkozhatott a Magyar Agrártudományi Egyetem Állatorvos-tudományi Karára, ahol tanulmányait jeles rendű oklevél megszerzésével fejezte be 1951-ben.

Ugyanebben az évben, MANNINGER REZSŐ professzor meghívására az Állatorvostudományi Egyetem Járványtani Tanszéken kezdte el pályafutását. Itt kezdetben elsődleges feladata, a ragadós száj- és körömfájás vírusának kimutatására és tipizálására alkalmas labo-

ratórium létrehozása és működtetése volt, amelyet 1951 és 1954 között vezetett. Az akkoriban rendkívüli fontossággal bíró és több szempontból is kényes feladatnak kifogástalanul eleget tett. A betegség akkoriban jelent meg Magyarországon, a védekezés pedig ma már elképzelhetetlen szigorú körülmények között folyt. Ezzel kapcsolatos tapasztalatait MÉSZÁROS JÁNOS egy társszerzővel (DR. LANDY LÁSZLÓ) írt, ma már kordokumentumnak számító könyvben (Volt egyszer egy járvány) foglalta össze az utókor számára. A járvány lefolyása után különböző fertőző betegségek diagnosztikájával és az ellenük való védekezés módszereivel foglalkozott.

1959. augusztus 1-től az Magyar Tudományos Akadémia elnöke kinevezte az akkori nevén MTA Állategészségügyi Kutatóintézete igazgatójának (1959–1966 és 1976–1990). Az abban az időben még szerény méretű intézet MÉSZÁROS tanár úr működésének idején fejlődött jelentős, az ország mai napig egyetlen főhivatású kutatóbázisává.

MANNINGER professzor visszavonulása után visszahívták a Járványtani Tanszékre, amelynek 1963–1976 között volt vezetője (így 1963–1966 között mindkét intézményt ő irányította). 1966-ban kapott egyetemi tanári kinevezést. Nagy elődjéhez méltó, élményszámba menő járványtani előadásain, amelyeken a jól kiérlelt tudományos és gyakorlati tapasztalatait is közre adta, az állatorvosok több generációja szerzett szilárd szakmai alapokat, és készülhetett az élet néha elkerülhetetlen szakmai, emberi próbatételeire is. Tanszékvezetői feladatai mellett, 1967–1975 között a tudományos rektorhelyettesi pozíciót is betöltötte.

1976 őszén, DERZSY DOMOKOS tragikus halála után, ismét felkérték az akkor már – éppen az ő javaslatára átnevezett – MTA Állatorvos-tudományi Kutatóintézete igazgatására. Ezt a feladatot 1990-ig látta el. Az intézetben végzett munkája során (mindkét vezetői ciklusában) elsősorban az akkor jelentős fertőző betegségek kóroktanára és megelőzésére irányuló kutatásokat kezdeményezte, támogatta és irányította, azok egy részében közvetlenül részt is vett. Egy 1959-ben kínai tanulmányútja során kapott sertéspestis-törzsszel végzett kísérletek alapján kiderítették, hogy az egy szopós malacokon is alkalmazható vakcina lehet. A SUVAC néven engedélyezett vakcina az akkori hazai járványvédelemben alapvető fontosságúvá vált, és a világ számos országában azóta is használják. Együttműködésével, DERZSY DOMOKOS és KISARY JÁNOS felismertek egy kislibákat tömegesen megbetegítő vírust, és kidolgozták az azóta világszerte Derzsy-betegség néven ismert kórkép ellen eredményesen alkalmazható oltóanyagot is. Nemzetközi sikert jelentett a LOMNICZI BÉLA által kifejlesztett baromfipestis vakcina jelölt is, amely MÉSZÁROS JÁNOS széleskörű vizsgálatai alapján hatékony vakcinának bizonyult, és VITAPEST néven azóta is számos országban használatos. A MANNINGER professzor sugallatára megkezdett, és a később STIPKOVITS LÁSZLÓ által folytatott Mycoplasma-kutatásokban is aktívan részt vett. Eredményeik alapján az intézeti Mycoplasma-kutatások a nemzetközi élvonalba kerültek. A gyakorlati alkalmazások keresésében is jelentős szerepet töltött be. PAPÓCSI LÁSZLÓ közreműködésével kidolgozták a hazai tyúkállományok *M. gallisepticum* és *M. synoviae* mentesítésének rendszerét. Ennek tapasztalataira építkezve kidolgozták, a költséges és nehezebben kivitelezhető SPF-technológiát helyettesítő, zsilipezési technikának elnevezett programot, amely lehetővé tette baromfi- és sertésállományok több jelentős fertőző betegségtől való egyidejű mentesítését. Munkatársaival több éves munka eredményeként az alapkövetéltelig előkészítették egy Debrecenben építendő új modern állatorvos-tudományi kutatóintézet terveit, amelyet az időközben hozott kormányzati intézkedés leállított, de helyette a jelenlegi intézetet sikerült egy új modern szárnyal bővíttetnie. Igazgatói megbízatásának lejártá után sem hagyta magára az intézetet, akadémikusi, tudományszervezői, kutatóprofesszori munkájával segítette annak munkáját és további fejlődését.

MÉSZÁROS JÁNOS tudományos és tudományszervező pályájának ívét jelzik a következő mérföldkövek: 1962-ben az állatorvos-tudomány kandidátusa lett, 1973-ban megszerezte az állatorvos-tudomány doktora (MTA doktor) fokozatot, 1976-ban az MTA levelező, majd 1982-ben az MTA rendes tagjának választották meg.

MÉSZÁROS JÁNOS hosszú pályafutása során folyamatosan és igen termékenyen publikált. Könyvei és közleményei az elméleti és gyakorló szakemberek számára egyaránt hasznosak. Munkái közül kiemelkedő a HUTYRA-MAREK-iskola szellemében írt MANNINGER és MÉSZÁROS (1975), SZENT-IVÁNYI és MÉSZÁROS (1985) és VARGA, TUBOLY és MÉSZÁROS (1999) „A háziállatok fertőző betegségei” című tankönyv. Ezen kívül meg kell említeni a MÉSZÁROS JÁNOS szerkesztésében három átdolgozott kiadásban és összesen 16 000 példányban megjelent „Baromfi-egészségtan” és a MONREAL, HEIDER, MÉSZÁROS: „Krankheiten des Wirtschaftesgeflügels II.Bd” (1992) című kiadványokat, amelyekhez mintegy 250 magyar és idegen nyelvű tudományos és szakmai közleménye társul.

MÉSZÁROS tanár úr 1976-ban vette át a hazai és nemzetközi szakirodalomban egyaránt szerepet játszó *Acta Veterinaria Hungarica* főszerkesztői feladatát. Több mint három évtizedes (1976–2012) tevékenysége azért is kiemelkedő, mert a lapot a megszűnés árnyékától megmentve fejlesztette néhány év alatt, a szerkesztő és a szerkesztőbizottság aktív közreműködésével, egy szilárd alapokon nyugvó és a nemzetközi rangsorban folyamatosan emelkedő és egyre elismertebb angol nyelvű tudományos lappá. A lap mára az Akadémiai Kiadó *Acta* sorozatának egyik legmagasabb impakt faktorú lapjává vált, amely 2007-ben és 2011-ben Nívódíjban részesült.

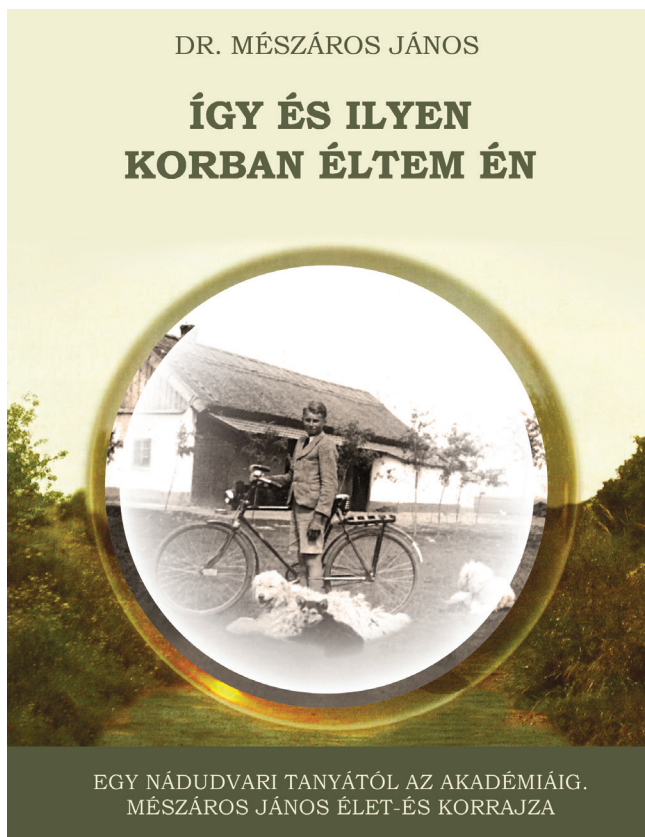
MÉSZÁROS JÁNOS akadémikus tudományos közéleti tevékenysége is rendkívül sokoldalú és szerteágazó volt. Ezek közül az Akadémiához kötődés és az állatorvosi szakterületen játszott fontos szerepe miatt talán elsőként kell említeni MTA Állatorvos-tudományi Bizottságot, melynek 1962–1970 között titkára volt, majd MANNINGER akadémikus halála után átvette az elnöki posztot, amelynek teendőit a tőle megszokott agilitással 1970–1999 között látta el. Ennek keretében elévülhetetlen érdemeket szerzett a Bizottság által 1973 óta évente megrendezett Akadémiai Beszámolók alapításában és szervezésében, amelynek keretében a szakterület teljes egészét felölelő szekciókban megtartott tudományos előadások megtartására kerül sor. A beszámoló a tudományos és gyakorlati kérdések megvitatásának fórumai, amelyek a fiatalok előadói készségét is fejlesztik. Vezetésével a Bizottság rendszeresen foglalkozott a hazai állatorvos-tudományi kutatások, a továbbképzés, a fertőző betegségek elleni védekezés és diagnosztika helyzetével. A fejlesztés mindenkorai lehetőségeit tartva szem előtt rendszeresen terjesztett javaslatokat a hatóságok elé.

MÉSZÁROS JÁNOS akadémikus tudományos közéleti tevékenységének talán legfontosabb, számára pedig mindenképpen egyik legkedvesebb terepe volt az 1959-ben DERZSY DOMOKOSSAL megalapított

Baromfi-egészségügyi Szakosztály. A Szakosztálynak, ill. később a Magyar Országos Állatorvos Egyesület (MOAE) keretében működő Baromfi-egészségügyi Társaságnak 50 éven át elnöke, majd mindvégig tiszteletbeli elnöke volt. A Társaság a baromfi-egészségügy egész területét átszövi és igyekszik segíteni az ágazatot. MÉSZÁROS JÁNOS a nagy létszámú hallgatóságot vonzó tudományos üléseiknek és konferenciáiknak mindig tevékeny szervezője volt. Vezetésével a Társaság évtizedeken keresztül részt vett a Baromfi-egészségügyi Világszervezet (WVPA) munkájában. A WVPA 1997-ben Budapesten tartotta XI. Kongresszusát, amelyen MÉSZÁROS JÁNOST örökös tiszteletbeli elnökké választották. Munkájának nemzetközi elismerését az koronázta meg, hogy a 2015-ben beválasztották a „Dicsőség Csarnoka” (Hall of Fame) tagjainak sorába.

MÉSZÁROS JÁNOS akadémikus az állatorvos-társadalom tagjain kívül gyümölcsöző kapcsolatokat ápolt a mikrobiológiai területén működő szakemberek legszélesebb körével, a humánegészségügyi, a növényvédelmi, mezőgazdasági, ipari, kutatási-fejlesztési, diagnosztikai területeken dolgozó kollégákkal. Ennek is köszönhető, hogy hosszú időn keresztül (1966–1998) működött a Magyar Mikrobiológiai Társaság alelnökéként, ill. elnökeként. Ezen munkája elismeréseként első között vehette át a társaság alapító elnöke, MANNINGER REZSŐ, tiszteletére létesített emlékérmét.

Eddigi munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el. KOVÁCS FERENCCEL és SZENT-IVÁNYI TAMÁSSAL 1983-ban Állami Díjat kaptak. 1977-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét vehette át. Tagja az Orosz Mezőgazdasági Akadémiának. További elismerései: Feltaláló és Újító arany fokozata, FM „Ezüst Életfa” elismerés, Szent-István Egyetem honoris causa Professzora, Hutyra-, Marek-, Manninger-, Újhelyi-, Csonotos- és Viseleszky-emlékérmek. Szülőfaluja Nádudvar 2000-ben díszpolgárává választotta.

MÉSZÁROS JÁNOS akadémikus élete végéig aktív tagja maradt a magyar állatorvos-társadalomnak, és az ahhoz kötődő szakmai és tudományos közösségeknek. Az elmúlt évben nagy lendülettel dolgozott egy, az életét és munkásságát bemutató önéletrajzi íráson (Így és ilyen korban éltem én), amelynek megjelenését még megérhette és amelyből ezt a rendkívül fordulatos és gazdag életpályát a későbbi utódok is megismerhetik.

Emlékét kegyelettel megőrizzük.

Magyar Tibor, Nagy Béla, Sótonyi Péter